INFORMATIKA UMUMTA'LIM KURSI MAZMUNIGA AXBOROT BIZNESI ELEMENTLARINI KIRITISH

Ulug'Bekova Surayyo

Osiyo Xalqaro univeristeti magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada informatika umumta'lim kursi mazmuniga axborot biznesi elementlarini kiritishning dolzarbligi, mazmuni va ta'limiy ahamiyati tahlil qilinadi. Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sharoitida axborot strategik resurs sifatida namoyon bo'lib, undan samarali foydalanish ko'nikmalarini erta bosqichdan shakllantirish zarurati yuzaga kelmoqda. Informatika fanini o'qitish jarayonida axborotni yaratish, qayta ishlash, saqlash va tijoratlashtirish asoslarini o'rgatish o'quvchilarda raqamli savodxonlik, tanqidiy fikrlash hamda tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantiradi. Maqolada axborot mahsulotlari, elektron savdo, raqamli xizmatlar va innovatsion loyihalar orqali axborot biznesi elementlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: informatika, axborot biznesi, raqamli iqtisodiyot, raqamli savodxonlik, elektron savdo, tadbirkorlik, axborot texnologiyalari.

Annotattion. This article examines the relevance, content, and educational significance of integrating information business elements into the general education informatics curriculum. In the context of the rapid development of the digital economy, information has become a strategic resource, which necessitates the early formation of skills for its effective use. Teaching informatics with an emphasis on creating, processing, storing, and commercializing information contributes to the development of students' digital literacy, critical thinking, and entrepreneurial competencies. The article highlights ways of integrating information business elements into the educational process through information products, e-commerce, digital services, and innovative project-based activities.

Keywords: informatics, information business, digital economy, digital literacy, e-commerce, entrepreneurship, information technologies.

Аннотатция. В статье рассматриваются актуальность, содержание и педагогическое значение внедрения элементов информационного бизнеса в общеобразовательный курс информатики. В условиях стремительного развития цифровой экономики информация выступает в качестве стратегического ресурса, что обуславливает необходимость формирования у учащихся навыков её эффективного использования на ранних этапах обучения. Изучение информатики с акцентом на создание, обработку, хранение и коммерциализацию информации способствует развитию цифровой грамотности, критического мышления и предпринимательских

ISSN 3030-3907

компетенций обучающихся. В работе анализируются пути интеграции элементов информационного бизнеса в образовательный процесс через информационные продукты, электронную коммерцию, цифровые сервисы и инновационную проектную деятельность.

Ключевые слова: информатика, информационный бизнес, цифровая экономика, цифровая грамотность, электронная коммерция, предпринимательство, информационные технологии.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari ta’lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida axborot jamiyatning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga, iqtisodiy taraqqiyotning muhim omiliga aylandi. Bugungi kunda axborot nafaqat bilim manbai, balki raqamli mahsulot, xizmat va biznes g‘oyalarining asosi sifatida ham namoyon bo‘lmoqda. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarda axborot bilan samarali ishlash, uni tahlil qilish va amaliy faoliyatda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Umumta’lim maktablarida o‘qitiladigan informatika fani o‘quvchilarning raqamli savodxonligini rivojlantirishda yetakchi fanlardan biri hisoblanadi. Biroq an’anaviy informatika kurslari ko‘pincha texnik bilimlar bilan cheklanib, axborotning iqtisodiy va amaliy qiymatini yetarli darajada ochib bera olmaydi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida esa informatika fanining mazmunini axborot biznesi elementlari bilan boyitish, o‘quvchilarda tadbirkorlik fikrlashini shakllantirish va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Axborot biznesi elementlarini informatika umumta’lim kursi mazmuniga kiritish o‘quvchilarning kelajak kasbiy faoliyatiga tayyorgarligini oshirish, ularning mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni hal etish hamda zamonaviy mehnat bozoriga moslashuvchan bo‘lishiga xizmat qiladi. Ushbu maqolada informatika fanini o‘qitish jarayonida axborot mahsulotlari, elektron savdo, raqamli xizmatlar va innovatsion loyihalar orqali axborot biznesi elementlarini integratsiya qilish masalalari yoritiladi hamda ularning ta’limiy samaradorligi tahlil qilinadi.

Axborot biznesi — bu axborotni yaratish, qayta ishlash, saqlash, tarqatish va undan iqtisodiy foyda olishga qaratilgan faoliyat turi hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda axborot mahsulotlari va xizmatlari alohida iqtisodiy qiymatga ega bo‘lib, ularning ulushi global iqtisodiyotda tobora ortib bormoqda. Veb-saytlar, mobil ilovalar, raqamli platformalar, onlayn xizmatlar, elektron kutubxonalar va multimedia kontenti axborot biznesining asosiy shakllari hisoblanadi.

ISSN 3030-3907

Ta’lim tizimida axborot biznesi elementlarini joriy etish o‘quvchilarda axborotning iqtisodiy ahamiyatini anglash, uni nafaqat iste’molchi, balki yaratuvchi va boshqaruvchi sifatida qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, informatika fani mazmuni bu jarayon uchun qulay platforma bo‘lib xizmat qiladi, chunki u axborot bilan ishlashning texnik va mantiqiy asoslarini o‘rgatadi.

Amaldagi informatika umumta’lim kurslarida asosan algoritmlash, dasturlash asoslari, kompyuter qurilmalari, ofis dasturlari va axborot xavfsizligi masalalariga e’tibor qaratiladi. Bu bilimlar muhim bo‘lsa-da, ularning ko‘pchiligi real hayotdagi iqtisodiy jarayonlar bilan yetarli darajada bog‘lanmagan.

Natijada o‘quvchilar informatika fanini faqat texnik fan sifatida qabul qiladi va axborot texnologiyalaridan qanday qilib daromad olish, biznes g‘oyalar yaratish yoki ijtimoiy muammolarni hal etishda foydalanish mumkinligini to‘liq anglab yetmaydi. Bu esa informatika fanining amaliy va motivatsion salohiyatini pasaytiradi. Shu bois kurs mazmunini axborot biznesi elementlari bilan boyitish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Axborot biznesi elementlarini informatika umumta’lim kursi mazmuniga kiritish tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Ushbu integratsiya quyidagi asosiy yo‘nalishlar orqali amalga oshiriladi:

Birinchidan, o‘quvchilarga axborot mahsuloti tushunchasi va uning turlari haqida bilim berish zarur. Bunda veb-sayt, blog, mobil ilova, onlayn xizmat, raqamli dizayn va multimedia kontent kabi axborot mahsulotlarining yaratilish jarayoni tushuntiriladi.

Ikkinchidan, informatika darslarida elektron savdo va raqamli xizmatlar asoslari bilan tanishtirish muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilar onlayn platformalar, to‘lov tizimlari, reklama va marketingning raqamli vositalari haqida boshlang‘ich tasavvurga ega bo‘ladilar.

Uchinchidan, axborot biznesi doirasida axborot xavfsizligi va mualliflik huquqi masalalariga alohida e’tibor qaratish lozim. O‘quvchilar raqamli mahsulotlarni yaratishda axloqiy va huquqiy me’yorlarga rioya qilish zarurligini anglab yetadilar.

Axborot biznesi elementlarini samarali o‘zlashtirishda amaliy mashg‘ulotlar va loyiha faoliyati muhim rol o‘ynaydi. Informatika darslarida o‘quvchilarga kichik guruhlar asosida loyiha ishlab chiqish topshiriqlari berilishi mumkin. Masalan, oddiy veb-sayt yaratish, raqamli mahsulot konsepsiyasini ishlab chiqish yoki ijtimoiy muammoga qaratilgan axborot loyihasini tayyorlash.

Bunday faoliyat o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi va o‘z g‘oyalarini taqdim etish tajribasini

ISSN 3030-3907

oshiradi. Shu bilan birga, loyiha faoliyati orqali o‘quvchilar axborot texnologiyalarining real hayotdagi amaliy qiymatini chuqurroq anglay boshlaydilar.

Axborot biznesi elementlarini informatika umumta’lim kursi mazmuniga kiritish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu jarayon o‘quvchilarda raqamli savodxonlikni rivojlantirish, innovatsion va tadbirkorlik fikrlashini shakllantirish hamda kelajak kasbiy faoliyatiga tayyorgarlikni kuchaytiradi.

Shuningdek, informatika fanining mazmuni zamonaviy talablar asosida boyitilib, o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishi ortadi. Natijada ta’lim jarayoni faqat bilim berishga emas, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan tizimga aylanadi. Axborot biznesi elementlarini informatika umumta’lim kursi mazmuniga kiritishda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Jumladan, kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarda nafaqat bilim, balki amaliy ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga yo‘naltiriladi. Bu yondashuv orqali o‘quvchilar axborot bilan ishlash, muammolarni hal qilish va innovatsion qarorlar qabul qilish kompetensiyalariga ega bo‘ladilar.

Shuningdek, faoliyatga yo‘naltirilgan ta’lim modeli asosida o‘quvchilar real hayotga yaqin vaziyatlar orqali o‘qitiladi. Masalan, informatika darslarida axborot mahsulotini yaratish, uni targ‘ib qilish va baholash jarayonlari modellashtiriladi. Bu esa bilimlarning mustahkam va uzoq muddatli bo‘lishini ta’minlaydi.

Axborot biznesi elementlari o‘quvchilarda raqamli tadbirkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Raqamli tadbirkorlik axborot texnologiyalaridan foydalanib yangi g‘oyalar yaratish, ularni rivojlantirish va iqtisodiy qiymatga aylantirish jarayonini o‘z ichiga oladi.

Informatika darslari davomida o‘quvchilar biznes g‘oya ishlab chiqish, maqsadli auditoriyani aniqlash, axborot mahsulotining funksional imkoniyatlarini belgilash kabi jarayonlar bilan tanishadilar. Natijada ularda tashabbuskorlik, mas’uliyat va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalari rivojlanadi.

Axborot biznesi elementlarini o‘qitishda fanlararo integratsiya muhim ahamiyat kasb etadi. Informatika fani iqtisod, matematika, texnologiya va huquq fanlari bilan uzviy bog‘langan holda o‘qitilishi mumkin. Masalan, iqtisod fanlari orqali bozor munosabatlari va narx shakllanishi, matematika orqali hisob-kitoblar va tahlil, huquq fanlari orqali esa mualliflik huquqi va axborot xavfsizligi masalalari yoritiladi.

Fanlararo integratsiya o‘quvchilarning bilimlarini tizimlashtirishga yordam beradi va ularning axborot biznesi jarayonlarini kompleks tarzda tushunishiga zamin yaratadi.Axborot biznesi elementlarini informatika umumta’lim kursiga kiritish jarayonida qator muammolar yuzaga kelishi mumkin. Jumladan,

ISSN 3030-3907

o‘qituvchilarning ushbu sohadagi bilim va malakasining yetarli emasligi, o‘quv-metodik ta’minotning cheklanganligi hamda texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi asosiy muammolar hisoblanadi.

Bundan tashqari, o‘quvchilarning bilim darajasi va qiziqishlari turlicha bo‘lgani sababli ta’lim jarayonini individuallashtirish zarurati yuzaga keladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun o‘qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy o‘quv resurslarini yaratish va ta’lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim hisoblanadi.

Axborot biznesi elementlarini o‘rganish o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini oshiradi va ularni jamiyatdagi muammolarga befarq bo‘lmagan shaxs sifatida tarbiyalaydi. O‘quvchilar axborot texnologiyalaridan foydalanib ijtimoiy loyihalar yaratish, axborot kampaniyalarini tashkil etish va jamoatchilik bilan muloqot qilish tajribasiga ega bo‘ladilar.

Kasbiy nuqtayi nazardan esa axborot biznesi elementlari o‘quvchilarga kelajakda IT sohasida, raqamli marketing, elektron savdo va startap faoliyatida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Ko‘pgina umumta’lim maktablarida informatika o‘qituvchilari asosan an’anaviy informatika yo‘nalishlari — algoritmlash, dasturlash asoslari va kompyuter savodxonligi bo‘yicha tayyorgarlikka ega. Axborot biznesi, raqamli tadbirkorlik, elektron savdo va raqamli marketing kabi yo‘nalishlar esa ularning professional faoliyatida yetarli darajada o‘rin egallamagan. Natijada axborot biznesi elementlarini dars jarayoniga samarali integratsiya qilishda qiyinchiliklar yuzaga keladi Ushbu muammoni bartaraf etish uchun o‘qituvchilar malakasini oshirish tizimini takomillashtirish zarur. Maxsus treninglar, qisqa muddatli kurslar va onlayn seminarlar orqali o‘qituvchilarga axborot biznesining asoslari, raqamli tadbirkorlik va loyiha faoliyatini tashkil etish bo‘yicha bilimlar berilishi lozim. Shuningdek, metodik qo‘llanmalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishi muhim ahamiyatga ega.

Axborot biznesi elementlariga oid darsliklar, o‘quv qo‘llanmalar va metodik materiallarning kamligi informatika kursiga ushbu elementlarni kiritishni murakkablashtiradi. Mavjud o‘quv adabiyotlarida axborot biznesiga oid mavzular fragmentar tarzda berilgan bo‘lib, tizimli yondashuv yetishmaydi.Mazkur muammoni hal etish uchun zamonaviy o‘quv-metodik majmualar ishlab chiqilishi lozim. Bunda nazariy materiallar bilan bir qatorda amaliy topshiriqlar, real misollar va loyiha ishlari kiritilishi kerak. Elektron resurslar, video darslar va interaktiv platformalardan foydalanish o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi.

Ba’zi umumta’lim maktablarida kompyuter texnikasi, internet tarmog‘iga ulanish va zamonaviy dasturiy vositalar yetarli darajada emas. Bu esa axborot

ISSN 3030-3907

biznesi elementlarini amaliy mashg‘ulotlar orqali o‘rgatishga to‘sqinlik qiladi.Yetishda davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish muhimdir. Maktablarni zamonaviy texnik vositalar bilan jihozlash, bepul yoki ochiq manbali dasturiy ta’minotlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Shuningdek, bulutli texnologiyalar yordamida texnik resurslardan samarali foydalanish mumkin.

O‘quvchilar o‘rtasida axborot texnologiyalariga bo‘lgan qiziqish va bilim darajasi turlicha bo‘lib, bu dars jarayonida barcha o‘quvchilarni bir xil darajada faol ishtirok etishini qiyinlashtiradi Ta’lim jarayonini differensial va individuallashtirilgan tarzda tashkil etish ushbu muammoni yumshatadi. Turli darajadagi topshiriqlar, jamoaviy va individual loyiha ishlari o‘quvchilarning qobiliyatiga mos ravishda bilimlarni o‘zlashtirishga yordam beradi. Bu yondashuv o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

Axborot biznesi bilan bog‘liq faoliyatda axborot xavfsizligi, mualliflik huquqi va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish masalalari muhim ahamiyatga ega. Biroq bu masalalar ko‘pincha informatika darslarida yetarli darajada yoritilmaydi.Informatika kursi doirasida axborot xavfsizligi va huquqiy savodxonlikka oid alohida mavzular kiritilishi lozim. O‘quvchilarga raqamli muhitda mas’uliyatli xulq-atvor, mualliflik huquqiga rioya qilish va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish qoidalari amaliy misollar orqali tushuntirilishi kerak.

An’anaviy baholash tizimi ko‘pincha nazariy bilimlarni tekshirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, axborot biznesi elementlari orqali shakllanadigan amaliy ko‘nikmalarni to‘liq baholay olmaydi.Baholash tizimini kompetensiyaviy yondashuv asosida qayta ko‘rib chiqish zarur. Loyiha ishlari, taqdimotlar, portfoliolar va jamoaviy faoliyat natijalari baholash mezonlariga kiritilishi lozim. Bu o‘quvchilarning ijodiy va amaliy faoliyatini rag‘batlantiradi. Xulosa qilib aytganda, informatika umumta’lim kursi mazmuniga axborot biznesi elementlarini kiritish zamonaviy ta’lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot strategik resursga aylangan bo‘lib, undan samarali foydalanish ko‘nikmalarini o‘quvchilarda erta bosqichdan shakllantirish zarurati yuzaga kelmoqda. Bu jarayonda informatika fani o‘quvchilarning raqamli savodxonligini oshirish, innovatsion va tadbirkorlik fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Maqolada axborot biznesi tushunchasining mohiyati, uni informatika kursiga integratsiya qilish yo‘llari, amaliy mashg‘ulotlar va loyiha faoliyatining ahamiyati hamda ushbu jarayonda yuzaga keladigan muammolar va ularning yechimlari keng yoritildi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, axborot biznesi elementlarini ta’lim jarayoniga joriy etish o‘quvchilarning fanga bo‘lgan

ISSN 3030-3907

qiziqishini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga, mas’uliyatli qaror qabul qilishga va zamonaviy mehnat bozoriga moslashishga tayyorlaydi.

Shuningdek, mazkur yondashuv ta’lim mazmunini yangilash, fanlararo integratsiyani kuchaytirish va ta’limning amaliy yo‘naltirilganligini ta’minlashga xizmat qiladi. Natijada informatika fani nafaqat texnik bilimlarni beruvchi fan, balki o‘quvchilarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim ta’limiy vositaga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. **“Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”**gi qarorlari.
2. Karimov A., Xolmatov B. Informatika va axborot texnologiyalari**.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
3. Abduqodirov A.A. Axborot texnologiyalari va ta’lim jarayoni**.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. To‘raqulov B., Jo‘rayev S. Raqamli iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
5. UNESCO. ICT in Education: A Critical Insight**.** – Paris, 2018.
6. Laudon K.C., Laudon J.P. Management Information Systems**.** – Pearson Education, 2020.
7. OECD. Education in the Digital Age**.** – OECD Publishing, 2019.

ISSN 3030-3907